

Nauka – polityka – transformacja
70 LAT INSTYTUTU ZACHODNIEGO

Nauka historii na początku XXI wieku

Nauka i polityka. Trudne partnerstwo

Obraz Niemiec w „Przeglądzie
Zachodnim”

Zmiana i ciągłość w dziejach Instytutu
Zachodniego

Refleksje nad Okrągłym Stołem

Przełom 1989 w polityce pamięci Kościoła

Społeczeństwo cywilne w Polsce
po 25 latach

Podstawy aktywności politycznej
studentów

Dawna granica w pamięci Kaszubów

Ewangelicy i katolicy na pograniczu
polsko-pruskim

Odbudowa zespołów staromiejskich na
Ziemiach Odzyskanych

Dom Pracy Naukowej Osieczna

Wspomnienia redaktorów

70^{LAT}
IZ

PRZEGLĄD
ZACHODNI

■ „Przegląd Zachodni” to czasopismo naukowe Instytutu Zachodniego ukazujące się nieprzerwanie od lipca 1945 r. Przez lata zmieniała się jego szata graficzna, nakład czy częstotliwość - do 1948 r. pismo było miesięcznikiem, do 1990 r. dwumiesięcznikiem, a obecnie jest kwartalnikiem. Stała pozostała struktura wewnętrzna proponująca czytelnikowi lekturę artykułów, materiałów, przeglądów i komentarzy, źródeł, polemik i dyskusji, ocen i omówień oraz kroniki naukowej. W różnych okresach pojawiały się rubryki: współczesna Czechosłowacja, kronika Niemiec współczesnych, korespondencje (stanowiące szczególnie ciekawe źródło dla lat 1945-1959), a nawet poezje oraz raporty, wywiady czy bardzo obszerne relacje z dyskusji, od 2010 r. - Instytut Zachodni we wspomnieniach. Zakres tematyczny publikacji zawsze był odzwierciedleniem charakteru naukowego i priorytetów badawczych Instytutu Zachodniego. Już w 1946 r. „Przegląd Zachodni” nakreślił swój profil, obejmujący tzw. problematykę zachodnią (Europa Zachodnia i Środkowa), zagadnienia niemieckie w aspekcie historycznym i aktualnym oraz całokształt problematyki polskich ziem zachodnich.

Po przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w. oprócz tradycyjnego zainteresowania zagadnieniami historii i współczesności Niemiec oraz stosunków polsko-niemieckich, daje się wyraźnie zauważyć większe zainteresowanie tematyką europejską oraz regionami czy „małymi ojczyznami”. Łamy pisma zajmują materiały dotyczące polskiej rzeczywistości powojennej, często weryfikujące obowiązujące przez lata poglądy. Zauważalny jest renesans zainteresowania Ziemią Zachodnią i Północną, a w nowej rzeczywistości przedmiotem dociekań są przemilczane dotychczas tematy np. niemieckie dziedzictwo, identyfikacja z „prywatną ojczyzną”, kształtowanie nowej tożsamości czy euroregiony.

Początek nowego tysiąclecia to przede wszystkim poszukiwanie odpowiedzi na pytania, które zrodził nowy układ sił w świecie, transformacja polityczna, gospodarcza oraz mentalna krajów i społeczeństw postkomunistycznych, zjednoczenie Niemiec, pogłębianie i poszerzanie procesu integracji europejskiej czy wyzwania globalne. Różnorodność podejmowanej tematyki pozostaje zgodna z przyjętą formułą: Polska - Niemcy - Europa i w pełni korzysta z możliwości swobodnej i rzetelnej analizy procesów, zjawisk i zależności oraz pojawiających się nowych trendów światowych.

3 (352)
2014

**Czasopismo
Instytutu Zachodniego
w Poznaniu**

Kwartalnik

70^{LAT}
I
Z

Instytut Zachodni
1944-2014

Przegląd Zachodni, nr 3, 2014

Instytut Zachodni

**PRZEGLĄD
ZACHODNI**

Ci 473 BP

**Nauka – polityka – transformacja
70 lat Instytutu Zachodniego**

- 5 Od Redakcji
- ARTYKUŁY
- 7 *Jerzy Strzelczyk*
Nauka historii na początku XXI wieku. Esej
- 39 *Anna Wolff-Powęska*
Nauka i polityka. Trudne partnerstwo
- 63 *Maria Zmierzczak*
Obraz Niemców i Niemiec w „Przeglądzie Zachodnim ” w latach 1945-1990
- 83 *Michał Nowosielski*
O nieuchronności zmiany i potrzebie ciągłości. 70 lat Instytutu Zachodniego
- * * *
- 91 *Stanisław Jankowiak*
Droga do wolności - refleksje nad Okrągłym Stołem
- 115 *Paweł Stachowiak*
Przełomowe lata 1988-1989 w polityce pamięci Kościoła katolickiego w Polsce
- 131 *Marek Nowak*
Społeczeństwo cywilne w Polsce po 25 latach
- MATERIAŁY
- 153 *Jolanta Miluska, Beata Pająk-Patkowska*
Aksjologiczne podstawy aktywności politycznej studentów w procesie transformacji ustrojowej w Polsce
- 169 *Magdalena Izabella Sacha*
Z biegiem Piaśnicy. Miejsca pamięci wokół „granicy fantomowej” na Północnych Kaszubach
- 184 *Karolina Cwiek-Rogalska*
Ewangelicy i katolicy na dawnym pograniczu polsko-pruskim
- 212 *Łukasz Bugalski*
Kwestia odbudowy zabytkowych zespołów staromiejskich na Ziemiach Odzyskanych
- Z DZIEJÓW INSTYTUTU ZACHODNIEGO
- 235 *Maria Rutowska*
Dom Pracy Naukowej Osieczna

- 254 | *Małgorzata Waller*
Słownik serdeczny
- 266 | *Teresa Otto*
Mój drugi dom
- 271 | Bilans I roku pracy Instytutu Zachodniego, „Przegląd Zachodni”
nr 3 z 1946 r. (reprint)
- OCENY I OMÓWIENIA
- 279 | Andrzej Kobus, My i oni. Opozycja polityczna w PRL wobec
analogicznych ugrupowań demokratycznych w Europie Środkowo-
-Wschodniej lat 80. XX wieku. Kontakty, współpraca, podobień-
stwa (omów. *Michał Białkowski*)
- 284 | Aleksander Hall, Osobista historia III Rzeczypospolitej
(omów. *Marek Mikołajczyk*)
- 289 | Piotr Brzeziński, Zapomniani dygnitarze. Pierwsi sekretarze
Komitetu Wojewódzkiego PPR/PZPR w Gdańsku w latach
1945-1990. Szkice biograficzne (omów. *Marek Andrzejewski*)
- 291 | Sebastian Wojciechowski i Anna Potyrała (red.), Bezpieczeń-
stwo Polski. Współczesne wyzwania i zagrożenia
(omów. *Bogdan Koszel*)
- 294 | Kornelia Ćwiklak, Bliscy nieznajomi. Górnośląskie pogranicze
w polskiej i niemieckiej prozie współczesnej
(omów. *Roman Dziergwa*)
- 297 | Biblioteka Śląska: 1. Joanna Smereka, Kościół św. Jakuba
w Sobótce; 2. Moritz Sadebeck, Góra Ślęza i jej okolice;
3. Wojciech Kunicki, Joanna Smereka (red.), Ślązańskie Świąty;
4. Gottfried Heinrich Burghart, Podróż na Górę Ślężę;
5. Wojciech Kunicki (red.), Od patriotyzmu do nacjonalizmu.
Rok 1813 w Sobótce i jego rola w świadomości narodowej Niem-
ców (omów. *Hubert Orłowski*)
- 299 | Christian Ingraó, Wierzyć i niszczyć. Intelktualiści w machinie
wojennej SS (omów. *Olaf Bergmann*)
- Z KRONIKI NAUKOWEJ
- 305 | *Dieter Bingen, Andrzej Kaluza*
Działalność Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich
- 311 | *Hubert Owczarek*
Debaty Civitas Christiana w Pałacu Działyńskich
- 316 | *Maria Wagińska-Marzec*
Die Kunst rettet die Welt!// Sztuka ratuje świat
- 319 | *Krystian Kratiuk*
Wobec siebie. Polityczne koncepcje relacji wzajemnych,
rywalizacja, koegzystencja oraz idee wspólnoty w 25-leciu III RP

RADA REDAKCYJNA

Członkowie krajowi: Włodzimierz Anioł, Jan Barcz, Marian Golka, Jerzy Kałużny, Marcei Kosman, Michał Nowosielski (przewodniczący), Aleksander Posern-Zieliński, Jerzy Strzelczyk, Anna Wolff-Powęska

Członkowie zagraniczni: Klaus Bachmann, Stefan Garsztecki, Hans Henning Hahn, Jonathan Huener, Henryka Ilgiewicz, Rudolf Jaworski, Kai Olaf Lang, Guglielmo Meardi, Jaroslav Panek, Klaus Ziemer, Katarzyna Żukowska-Gagelmann

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Przemysław Hauser, Jerzy Kozeński, Tomasz Schramm – historia, Andrzej Kwilecki – socjologia, Hubert Orłowski – nauki o kulturze, Tomasz Rynarzewski – ekonomia

Piotr Jabkowski – redaktor statystyczny

Anna Murawska – redaktor językowy (język polski)

Eberhard Schulz – redaktor językowy (język niemiecki)

Jonathan Chumas – redaktor językowy (język angielski)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

Dieter Bingen, Michał Chmara, Bożena Górczyńska-Przybyłowicz, Bernadette Jonda, Albert Kotowski, Matthias Kneip, Peter Oliver Locw, Hicnadż Sahanowicz, Janusz Sawczuk, Janusz J. Węc

KOLEGIUM REDAKCYJNE

Redaktor naczelny: Natalia Jackowska

Członkowie: Marek Mikołajczyk, Anna Potyrała, Ilona Romiszewska

Sekretarz redakcji: Romualda Zwierzycka

Tłumaczenia w języku angielskim: Małgorzata Wiertelwska

Publikacja dofinansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
oraz Stowarzyszenie Instytut Zachodni

Adres redakcji: Instytut Zachodni, 61-854 Poznań, ul. Mostowa 27

Redakcja nie zwraca materiałów niezamówionych oraz zastrzega sobie prawo skracania
i adiustacji tekstów

Wszystkie teksty są indeksowane na stronach internetowych: www.ceeol.com i www.ebscohost.com,
a streszczenia w języku angielskim: www.cejsh.icm.edu.pl

Czasopismo jest recenzowane

Informacje dla autorów oraz dotyczące procedury recenzowania są dostępne na stronie internetowej.

Redakcja wdrożyła procedurę przeciwdziałania praktykom *ghostwriting* i *guest authorship*

Wersja papierowa pisma jest wersją pierwotną (referencyjną).

WYDAWCA: INSTYTUT ZACHODNI, INSTYTUT NAUKOWO-BADAWCZY
61-854 POZNAŃ, UL. MOSTOWA 27

tel. 61 852 28 54; fax 61 852 49 05; e-mail: wydawnictwo@iz.poznan.pl; www.iz.poznan.pl
www.pz.iz.poznan.pl

WYDAWNICTWO I DRUKARNIA UNI-DRUK s. j.
62-030 Luboń, ul. Przemysłowa 13, tel. 61 899 49 49 do 52

INHALT

Wissenschaft – Politik – Transformation 70 JAHRE INSTYTUT ZACHODNI

Jerzy Strzelczyk, Geschichtswissenschaft
am Anfang des XXI Jahrhunderts. Essay

Anna Wolff-Powęska, Wissenschaft
und Politik. Eine schwierige Partnerschaft

Maria Zmierzak, Das Bild der Deutschen
und Deutschlands im „Przegląd
Zachodni“ in den Jahren 1945-1990

Michał Nowosielski, Über den unaufhalt-
samen Wandel und die Notwendigkeit der
Beständigkeit. 70 Jahre Instytut Zachodni

Stanisław Jankowiak, Der Weg zur
Freiheit – Gedanken über den Runden
Tisch

Paweł Stachowiak, Die Jahre des Umbruchs
1988-1989 in der Erinnerungspolitik
der Kirche in Polen

Marek Nowak, Die Zivilgesellschaft
in Polen nach 25 Jahren

Jolanta Miluska, Beata Pająk-Patkowska,
Axiologische Grundlagen der politischen
Aktivität von Studenten bei dem Prozess
der Transformation des Staatswesens
in Polen

Magdalena Izabella Sacha, Am Lauf
des Piaśnica-Flusses. Gedenkstätten
um die „Phantomgrenze“
in der Nordkaschubei

Karolina Ćwiek-Rogalska, Protestanten
und Katholiken im früheren
polnisch-preußischen Grenzgebiet

Łukasz Bugalski, Die Frage
des Wiederaufbaus von altstädtischen
Denkmalskomplexen
in den Wiedergewonnenen Gebieten

From the History of Instytut Zachodni

CONT

Science – Politics – Transformation SEVENTY YEARS OF THE INSTITUTE FOR WESTERN AFFAIRS

Jerzy Strzelczyk, The Science of History at
the Beginning of the Twenty-First Century.
An Essay

Anna Wolff-Powęska, Science and Politics.
A Difficult Partnership

Maria Zmierzak, The Image of Germans
and Germany in “Przegląd Zachodni” in the
Years 1945-1990

Michał Nowosielski, On the Inevitability
of Change and the Need of Continuity.
Seventy Years of the Institute for Western
Affairs

Stanisław Jankowiak, The Road to Freedom
– Reflections on the Round Table

Paweł Stachowiak, The Critical Years 1988-
1989 in the Politics of Memory
of the Church

Marek Nowak, Civil Society in Poland after
Twenty-Five Years

Jolanta Miluska, Beata Pająk-Patkowska,
Axiological Basis of Political Activity
University Students in the Process of Poli-
tical and Economic System Transformation
in Poland

Magdalena Izabella Sacha, Downstream
the Piaśnica River. Places of Remembrance
along the “Phantom Border” in Northern
Kashubia

Karolina Ćwiek-Rogalska, Evangelicals and
Catholics on the Former Polish-Prussian
Borderlands

Łukasz Bugalski, The Issue of Reconstruc-
tion of Monumental Old Town Complexes
on the Recovered Territories

From the History of Instytut Zachodni

BIBLIOTEKA INSTYTUTU
ZACHODNIEGO W POZNANIU

CU 473 / 2014. 3
BPA10.0